
Marek Fiałkowski

Katolicki Uniwersytet Lubelski
Katedra Teologii Pastoralnej w Instytucie Nauk Teologicznych
marek.fialkowski@kul.pl
<https://orcid.org/0000-0002-4850-7420>

**Wspólnota, odpowiedzialność, zaangażowanie.
Inspiracje dla Kościoła w Polsce płynące z ogólnopolskiej
syntezy Synodu o synodalności**

**Community, responsibility, involvement.
Inspiration for the Church in Poland coming
from the all-Polish synthesis of the synod on synodality**

Streszczenie: XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja* (2021–2024) po raz pierwszy odbywa się w trzech etapach: lokalnym, kontynentalnym i powszechnym. W sierpniu 2022 r. ukazała się ogólnopolska synteza podsumowująca spotkania synodalne w parafiach i diecezjach. Stanowi ona interesujący zapis opinii zaangażowanych katolików, głównie świeckich, dotyczących Kościoła w Polsce. Artykuł podejmuje próbę ukazania – w świetle wspomnianej syntezy – najważniejszych inspiracji duszpasterskich dla Kościoła w Polsce. W tym celu analizuje trzy obszary, będące filarami synodu: budowanie wspólnoty Kościoła, udział w życiu Kościoła i odpowiedzialność za Kościół oraz zaangażowanie w jego misję.

Słowa kluczowe: synod, katolicy świeccy, wspólnota, odpowiedzialność, zaangażowanie, Kościół w Polsce.

Summary: The 16th General Assembly of the Synod of Bishops, *Towards synodal Church: communion, participation, and mission* (2021–2024), is carried out in three phases: local, continental, and general. The all-Polish synthesis summarizing synodal meetings in parishes and dioceses was published in August 2022. It offers an interesting account of the opinions of the faithful, mostly laypeople, concerning the state of the Church in Poland. This article attempts to present the major pastoral inspirations for the Church in Poland in the light of the aforementioned synthesis. The objective is achieved through an analysis of the three areas constituting the pillars for the synod, i.e. building

up the community in the Church, participating in the life of the Church, and taking responsibility for the Church and getting involved in its mission.

Keywords: synod, lay Catholics, community, responsibility, involvement, the Church in Poland.

Wprowadzenie

Trwający od 2021 roku Synod Biskupów *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, odbywa się w nowej formule trzech etapów: lokalnego, kontynentalnego i powszechnego. W tym synodalnym procesie podkreślone zostało pragnienie wysłuchania całego Kościoła, aby dowiedzieć się o tym, co dzieje się w lokalnych parafiach, a także co według poszczególnych osób powinniśmy robić, aby pomóc ulepszać diecezje, parafie i w konsekwencji cały Kościół. Papież Franciszek uczy, że „droga synodalności jest drogą, której Bóg oczekuje od Kościoła trzeciego tysiąclecia”. Jednocześnie odnosi się do greckiego znaczenia słowa „synod” (ić wspólnie) i mówi, że jest to „podążanie razem – świeckich, pasterzy, biskupa Rzymu”¹. Słowo „synod” oznacza bowiem „podróżowanie razem” i polega na słuchaniu Ducha Świętego i siebie nawzajem, aby rozeznać drogę, którą mamy wspólnie przemierzać².

W sierpniu 2022 roku ukazała się ogólnopolska synteza Synodu o synodalności, która zawiera wiele ciekawych myśli i spostrzeżeń, zasługujących na przypomnienia i rozważenia³. Wydaje się jednak, że nie wzbudziła ona większej dyskusji w Kościele w Polsce. W tym kontekście trzeba także zauważyć, że pierwszy etap wspomnianego Synodu nie był w Polsce wydarzeniem powszechnym, ale raczej wydarzeniem „mniejszościowym”. Szacuje się, że wzięło w nim udział od

¹ Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów (17 października 2015 roku)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html (dostęp: 20.11.2023).

² Zob. *Dokument przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów. Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, https://www.synod.va/content/dam/synod/common/preparatory-document/word_pdf/pol_prepa_sp.pdf (dostęp: 20.11.2023); *Proces Ułatwiania Konsultacji Synodalnych*, <https://synod.org.pl/docs/materiały-dotyczące-synodu/broszury-dokumentacje-prezentacje-pomocne-przy-organizowaniu-spotkań-synodalnych-w-parafiach-wspolnotach-zakonnych-i-innych-wspolnotach/proces-ulatwiania-konsultacji-synodalnych-broszura-po-polsku-tlumaczenie-automatyczne-po-angielsku-pdf/> (dostęp: 20.11.2023); zob. Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, Kraków 2021, nr 3–5.

³ *Synod 2021–2023. Synteza krajowa*, oprac. K. Kazimierska, M. Jewdokimow, W. Sadłoń, L. Organek, koordynacja abp A.J. Galbas, https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/08/Synteza_SYNOD_2021_2023.pdf (dostęp: 20.11.2023).

50 do 100 tys. osób⁴. Warto sobie również uświadomić, że bardziej angażował on świeckich niż duchownych i to właśnie katolikom świeckim dał szansę na wypowiedzenie swojej opinii, stwarzając przestrzeń do ich wysłuchania. W konsultacjach synodalnych brali udział głównie wierni już zaangażowani w życie parafii, członkowie wspólnot, praktykujący, choć wcześniej niezaangażowani⁵. Można zatem uznać, że synteza krajowa „nie jest tylko zbiorem opinii na temat Kościoła”, ale w pewnym sensie wyrazem duchowych potrzeb i oczekiwań osób biorących udział we wspomnianych konsultacjach synodalnych.

Przygotowanie syntezy krajowej nie było łatwym zadaniem. Powstała ona na podstawie syntez diecezjalnych i głosów indywidualnych. Podczas jej przygotowania napotkano na różnice stylu i form językowych, liczne powtórzenia, przeakcentowanie podejścia pragmatycznego, zróżnicowane postulaty i oceny aktualnej sytuacji itp. Jednak to, co wydaje się szczególnie cenne, to doświadczenia, pragnienia i oczekiwania uczestników spotkania synodalnych odnoszące się do lokalnych Kościołów i Kościoła powszechnego, które można potraktować jako swego rodzaju przejaw odpowiedzialności oraz troski o swoją parafię i cały Kościół⁶.

Wszystko to uprawnia do zadania sobie pytań, jak uczestnicy konsultacji synodalnych w Polsce odczytują swoje miejsce we wspólnotie Kościoła, czy czują się za nią odpowiedzialni i jak postrzegają swoje zaangażowania w misję Kościoła? Te trzy płaszczyzny można odnaleźć w przewodnim temacie synodu: *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, a ich omówienie wymaga najpierw syntetycznego ukazania, czym jest sam Synod o synodalności.

Synod o synodalności

W dokumencie Międzynarodowej Komisji Teologicznej pt. *Synodalność w życiu i misji Kościoła* czytamy, że „od pierwszych wieków słowo ‘synod’ jest używane na określenie zgromadzeń kościelnych zwoływanych na różnych poziomach (diecezjalnym, prowincjalnym, regionalnym, patriarchalnym lub powszechnym) dla rozeznawania, w świetle Słowa Bożego i przez wsłuchanie się w głos Ducha

⁴ *Synod 2021–2023*, s. 34; *Synteza ogólnopolska: Synod wskazuje na potrzebę uczenia się wspólnego wędrowania, aby budować wspólnotę Kościoła*, <https://episkopat.pl/synteza-ogolnopolska-synod-wskazuje-na-potrzebe-uczenia-sie-wspolnego-wedrowania-aby-budowac-wspolnote-kosciola/> (dostęp: 20.11.2023).

⁵ *Synod 2021–2023*, s. 33–34.

⁶ M. Fiałkowski, *Katolicy świeccy w Kościele. Na marginesie ogólnopolskiej syntezy Synodu o synodalności*, [w:] *Homo viator. Człowiek – duszpasterstwo – Kościół. Od pielgrzymki do ekologii*, red. J. Brusilo, Kraków 2022, s. 513.

Świętego, kwestii doktrynalnych, liturgicznych, kanonicznych i duszpasterskich, które stopniowo powstają”⁷.

Jak już wspomniano, zwołane przez papieża Franciszka XVI Zwyczajne Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów *Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, po raz pierwszy obejmuje trzy fazy: lokalną, kontynentalną i powszechną, rozłożone w czasie od 2021 do 2024 roku. Jak zauważył sekretarz generalny Synodu Biskupów kard. Mario Grech, papież Franciszek w konstytucji apostolskiej z 2018 roku *Episcopalis communio*⁸ przekształcił Synod Biskupów z wydarzenia trwającego kilka tygodni w proces trwający kilka lat. Nadszedł bowiem „czas na szerszy udział Ludu Bożego w procesie decyzyjnym, który dotyczy całego Kościoła i wszystkich w Kościele”. Cechą charakterystyczną tego Ludu jest *sensus fidei* – nadprzyrodzony zmysł wiary, który czyni go nieomylnym w wierze⁹. Poszczególne fazy procesu synodalnego dają możliwość rzeczywistego wysłuchania Ludu Bożego i gwarantują udział wszystkim w procesie synodalnym. Nie można go zatem traktować tylko jako wydarzenia, ale jako proces, w którym „uczestniczą, współdziałając, Lud Boży, kolegium biskupów i Biskup Rzymu, każdy wedle swej funkcji”, dodał kard. Grech¹⁰.

Nowa, rozłożona w czasie, formuła synodu sprawia, że do udziału w nim zaproszony został każdy, kto chce pomóc Kościołowi. Oczywiście dotyczy to przede wszystkim wszystkich ochrzczonych, wszczepionych mocą chrztu w Chrystusa i we wspólnotę Kościoła. Pewną nowością jest zaproszenie wszystkich osób, niezależnie od przynależności religijnej. Chodzi o to, aby nikt nie był wykluczony z „dzielenia się swoją perspektywą i doświadczeniem, o ile chce pomóc Kościołowi na jego synodalnej drodze poszukiwania tego, co dobre i prawdziwe”. Szczególny nacisk położono w tej kwestii na osoby najbardziej wykluczane i marginalizowane, których los i opinia nie są brane pod uwagę w rozmaitych decyzjach i rozstrzygnięciach społecznych¹¹. Takie rozwiązanie mieści się w charakterystycznej narracji papieża Franciszka, który bardzo często upomina się o wykluczonych, a Kościołowi zaleca intensywną postać na marginesach życia społecznego. Ponadto jest

⁷ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu*, nr 4.

⁸ Franciszek. *Konstytucja apostolska „Episcopalis communio” o Synodzie Biskupów*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (dostęp: 20.11.2023).

⁹ *O co chodzi w nowej formule Synodu Biskupów?*, <https://www.ekai.pl/o-co-chodzi-w-nowej-formule-synodu-biskupow/> (dostęp: 20.11.2023).

¹⁰ *Rozpoczyna się pierwsza sesja zgromadzenia Synodu Biskupów 2021–2024*, <https://www.ekai.pl/rozpoczyna-sie-pierwsza-sesja-zgromadzenia-synodu-biskupow-2021-2024/> (dostęp: 20.11.2023).

¹¹ *Vademecum Synodu o synodalności*, 2.1, <https://episkopat.pl/vademecum-synodu-o-synodalnosci-tekst/> (dostęp: 20.11.2023).

ona wyrazem dialogu i otwartości na wszystkich w Kościele, którzy winni być dopuszczeni do głosu i wysłuchani¹².

Zadaniem obecnego Synodu jest wsłuchanie się w to, co Duch Święty mówi do Kościoła. Chodzi o wspólne rozeznawanie dróg, na które Duch Święty woła Kościół, a także doświadczenie współodpowiedzialności za życie Kościoła i uczestnictwa w jego misji. Droga do tego prowadzi poprzez wspólne słuchanie Słowa Bożego (Pismo Święte i żywa Tradycja Kościoła), a następnie poprzez słuchanie siebie nawzajem, a zwłaszcza tych, którzy znajdują się na marginesie, rozeznając znaki czasu.

Taki dialog w Duchu, określany jako „rozmowa duchowa” lub „metoda synodalna”, nabierał kształtu poprzez praktykę w różnych grupach synodalnych, stając się okazją do doświadczenia bycia Kościołem i przejścia od słuchania braci i sióstr w Chrystusie do słuchania Ducha, który jest autentycznym protagonistą procesu synodalnego. Ta duchowa metoda wpisuje się w długą tradycję rozeznawania w Kościele, która wyraża wielość metod i ujęć¹³.

Idee omawianego synodu dobrze oddaje jego logo. Jego autorką jest francuska graficzka Isabelle de Senilhes. Logo przedstawia wysokie drzewo w kształcie krzyża, które łączy się z niebem oraz słońcem, które daje światło podobnie jak Eucharystia. Gałęzie drzewa są rozpostarte jak ręce czy skrzydła, co wskazuje na Ducha Świętego. Lud Boży jest w ruchu, nie stoi w miejscu, bo przecież samo słowo „synod” oznacza „chodzenie razem”, „zgromadzenie”. Chrześcijanie są zjednoczeni pod drzewem krzyża i prowadzeni przez Ducha Świętego. Na grafice znajdziemy różne postacie: ludzi starszych i młodych, dzieci, kobiety i mężczyzn, niepełnosprawnych, ludzi różnych powołań. Wszyscy tworzą wspólnotę, w której razem z ludźmi idzie papież. Na początku idą dzieci i młodzież, co można odczytać jako wezwanie, aby od nich uczyć się otwartości w myśl nauczania Jezusa, który wychwalał Ojca za to, że zakrył „rzeczy przed mądrymi i roztroprnymi” (Mt 11,25)¹⁴.

Budowanie wspólnoty Kościoła

Można powiedzieć, że opis Kościoła, jaki wylania się z syntezy polskiej, jest dwutorowy. Z jednej strony wskazujący na to, jakim Kościół powinien być i jakiego

¹² M. Fiałkowski, *Współpraca duchownych i świeckich w Kościele w kontekście procesu synodalnego*, „Studia Pastoralne” 18(2022), s. 138.

¹³ Zob. *Instrumentum laboris na pierwszą sesję (październik 2023)*, A2, 32–42, https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/POL_INSTRUMENTUM-LABORIS.pdf (dostęp: 20.11.2023).

¹⁴ *Co oznacza logo Synodu o Synodalności?*, <https://misyjne.pl/co-oznacza-logo-synodu-o-synodalnosci/> (dostęp: 20.11.2023).

katolicy oczekują, a z drugiej strony oceniany krytycznie, co jest wynikiem obserwacji i doświadczeń ludzi wierzących oraz w pewnym stopniu także osób obserwujących go z boku. Przy takim ujęciu opisujący i oceniający Kościół odwołują się do pewnych wyobrażeń i obrazów Kościoła, które uważa się za istotne i niezbędne w jego urzeczywistnianiu się we współczesnym świecie¹⁵.

W spojrzeniu na Kościół i jego działanie wydaje się przeważać brak równowagi między wymiarem instytucjonalnym a wspólnotowym, przy czym przeważa raczej instytucjonalny, a nie wspólnotowy opis Kościoła. Może to właśnie skłania niektórych wierzących do postrzegania Kościoła jako „źle zarządzaną instytucję, a nie wspólnotę prowadzoną przez wyrazistych pasterzy”. Podobnie jest to widoczne w innych dosadnych określeniach: „pojazd wymagający gruntownej naprawy”, „organizacja o rzekomo religijnym charakterze”¹⁶. Kościół jako instytucja smutna, pozbawiona serdeczności, załęczniona i zmęczona, bezradna wobec współczesnych przemian rzeczywiście jawi się jako nietrakcyjna i oderwana od życia. Gdy do tego dodać słabości i grzechy ludzi Kościoła, które w ostatnim czasie mocno nadszarpnęły jego autorytet, to nie dziwi fakt, że w odbiorze wielu osób prezentuje się on jako instytucja niewypełniająca tego, co głosi, i daleka od autentycznej wspólnoty.

Taką krytyczną ocenę, która nie jest do końca sprawiedliwa, sformułowali katolicy świeccy, którzy odpowiedzieli na wezwanie papieża Franciszka i próbowali szczerze dzielić się swoimi odczuciami i niepokojami, ale także oczekiwaniami dotyczącymi Kościoła. Można powiedzieć, że z ich oczekiwań przebija pragnienie Kościoła wspólnotowego, otwartego i służebnego, który autentycznie i odważnie głosi Ewangelię, ukazuje znaczenia wiary dla życia każdego człowieka oraz wychodzi naprzeciw jego poszukiwaniom i wątpliwościom¹⁷.

W ogólnopolskiej syntezie mocno wybrzmiewa pragnienie Kościoła – wspólnoty, w której jest miejsce dla każdego człowieka żyjącego zgodnie z duchem Ewangelii. Winien on także stawać się otwarty na osoby, które z różnych powodów nie są z nim w pełnej komunii, ale pragną dojrzewać w wierze, oraz otwarty na rozmowy ze światem zewnętrznym, niezamykający się w elitarnych grupach.

¹⁵ M. Fiałkowski, *Katolicy świeccy w Kościele*, s. 508–509.

¹⁶ Inne krytyczne i dosadne określenia opisujące Kościół, a raczej jego „karykaturę” w ogólnopolskiej syntezie: stary, załęczniony i zmęczony, konkubina państwa, instytucja bez serdeczności, coś dla starszych pokoleń, oderwany od życia, nudny, zbyt mało mówi się o wątpliwościach i o tym, co wiara oznacza dla nas, dominują w nim puste słowa, życie i słowa nie idą w parze, traktowany przez niektórych księży jako „gigantyczny biznes”, finansowe konsorcjum, instytucja z anachronicznym modelem komunikacji w jedną stronę.

¹⁷ M. Fiałkowski, *Katolicy świeccy w Kościele*, s. 509.

Równie ważna jest otwartość na wewnętrzną różnorodność form przeżywania wiary, które nie tyle „rywalizują” ze sobą, ale się uzupełniają¹⁸.

W tych oczekiwaniach zawarta jest myśl o Kościele jako wspólnocie ludu Bożego, tak podkreślonej w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Postuluje ona konieczność przemiany mentalnej we wspólnocie wiernych, zarówno osób duchownych, konsekrowanych, jak i świeckich, prowadzącej do usunięcia podziału na „my” i „wy” czy „my” i „oni”. Wszyscy jesteśmy jedną rodziną dzieci Bożych. Pielgrzymujemy razem do domu Ojca, wspólnie podążając za Jezusem, prowadzeni światłem i mocą Ducha Świętego. Komunia i misja Kościoła są ze sobą powiązane i od prawdziwości tej komunii zależy wiarygodność misji. Przy czym nie chodzi o socjologiczną wspólnotę, ale o dar Boga i zaangażowanie wszystkich członków Kościoła. Jak podkreśla bp Andrzej Czaja, „człowiek tak naprawdę wtedy czerpie radość z bycia w Kościele i czuje się odpowiedzialny za Kościół, kiedy zakosztuje, doświadczy wspólnoty i kiedy pozwalamy mu zaangażować się, wziąć udział w wydarzeniach, które dzieją się w Kościele. Dopóki tego nie doświadczy, to siłą rzeczy zawsze będzie najwyżej członkiem Kościoła, ale nie tym, który w tym Kościele uczestniczy i żyje”¹⁹.

Takie rozumienie Kościoła, które dobrze wpisuje się w ideę synodalności, oznacza zasadniczy sposób wspólnotowego życia i funkcjonowania Kościoła. Domaga się to czynnego udziału, czyli angażowania się wszystkich na tej drodze i otwierania na nią innych. Zatem chodzi nie tylko o formułowanie postulatów i oczekiwań wobec Kościoła, ale także o zaangażowanie każdego z jego członków w budowanie wspólnoty.

Odpowiedzialność i uczestnictwo

Podejmując kwestie odpowiedzialności i uczestnictwa w misji Kościoła, warto podkreślić, że w opiniach uczestników grup synodalnych zasadniczo nie kwestionuje się roli papieża, biskupa, księdza. Szanuje się duchownych i konsekrowanych oraz nie chce się także przejmować ich kompetencji. Wierzący chcą mieć do nich

¹⁸ *Synod 2021–2023*, s. 17–18.

¹⁹ *Synodalność tematem nowego Programu Duszpasterskiego Kościoła w Polsce 2023/2024*, <https://episkopat.pl/synodalnosc-tematem-nowego-programu-duszpasterskiego-kosciola-w-polsce-2023-2024/> (dostęp: 20.11.2023); *Słowo wstępne bp. Andrzeja Czai, przewodniczącego Komisji Duszpasterstwa KEP*, <https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/11/Wierz%C4%99-w-Ko%C5%9Bci%C3%B3%C5%82-Chrystusowy-wst%C4%99p-i-za%C5%82o%C5%BCenia.pdf> (dostęp: 20.11.2023).

zaufanie i traktować ich jak pasterzy, czują się także za nich odpowiedzialni, mając świadomość trudnej misji i konieczności wsparcia²⁰.

Podjęcie właściwych ról w Kościele, zwłaszcza na poziomie parafii, wymaga uświadomienia sobie własnej tożsamości oraz rozwijania wzajemnego zaufania. Po stronie duchownych chodzi o taką formę sprawowania władzy, która wyraża się w ewangelicznej służbie. Wiąże się to z wysiłkiem budowania braterskich relacji z katolikami świeckimi, wyrażającymi się szacunkiem dla ich godności, a także docenianiem i wykorzystaniem ich charyzmatów. Dziś niezbędna jest także szeroko pojęta solidarność, przy czym nie chodzi tylko o wsparcie osób tak, aby mogły prowadzić godne życie i rozwijać swoją wiarę, ale także o wzajemne ubogacanie darami i uzdolnieniami drugich. Wymaga to uznania współodpowiedzialności za Kościół, a także otwartości i zaufania.

Z kolei od katolików świeckich oczekuje się aktywności wynikającej z ich powołania we wspólnocie Kościoła. Będąc pełnoprawnymi członkami Kościoła objętymi jego tajemnicą, obdarzeni są oni specyficznym powołaniem, które odróżnia ich, lecz nie odgradza od duchownych i osób konsekrowanych²¹. Współdziałanie z duchownymi zakłada zatem świadomość własnego miejsca, roli i zadań we wspólnocie kościelnej. Dopiero takie poczucie tożsamości stanowi punkt wyjścia do wzajemnej współpracy oraz umożliwia rozeznanie darów i charyzmatów przydatnych do budowania wspólnoty Kościoła²².

Warto przywołać w tym kontekście – podkreślane w syntezie polskiej oraz w całym procesie synodalnym – rolę i uczestnictwo w życiu Kościoła kobiet. Kobiety stanowią trzon wspólnot eklezjalnych i najczęściej są większością w celebracjach liturgicznych oraz innych działaniach parafii. Można powiedzieć, że w szczególny sposób kochają Kościół i wnoszą w niego niepowtarzalny dar i fenomen swojej kobiecości. Nie trzeba dodawać, że to znaczący potencjał, który nadal wydaje się słabo uświadamiany i wykorzystany²³.

²⁰ Zob. *Synod 2021–2023*, s. 26; M. Fiałkowski, *Katolicy świeccy w Kościele*, s. 510.

²¹ Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele „Christifideles laici”*, [w:] *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. S. Małysiak, t. 1, Kraków 1996, nr 9.

²² M. Fiałkowski, *Opinia o stanie współpracy duchownych ze świeckimi*, [w:] *W czterdziestolecie Soboru Watykańskiego II. Refleksja Wydziału Teologii KUL*, red. A. Czaja, L. Górka, J. Pałucki, Lublin 2007, s. 196; zob. W. Przygoda, *Realizacja apostołatu społecznego świeckich w dzisiejszej Polsce*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1(2009), s. 19–34.

²³ Zob. M.J. Tutak, T. Wielebski, *Ku Kościołowi synodalnemu w Polsce. Komunia – Uczestnictwo – Misja*, [w:] *Synodalność wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2023, s. 283.

Równie ważne w dziedzinie odpowiedzialności i współpracy w Kościele jest wykorzystanie już istniejących form, jak choćby parafialnych i diecezjalnych rad oraz zrzeżeń religijnych²⁴. Są one przecież przejawem synodalności Kościoła, stwarzając dobrą płaszczyznę do słuchania i wspólnego działania duchownych, świeckich i osób konsekrowanych. Właśnie w takich grupach można poczuć się podmiotowo, przełamać bierność, odrzucić stereotypy i uczyć się nietłatego dialogu, biorąc świadomie odpowiedzialność za Kościół i jego misję.

Formacja do odpowiedzialności i uczestnictwa nie jest łatwa i wymaga wysiłku obu stron – duchownych i świeckich. Polska synteza zwraca uwagę na pokusy klerikalizmu, które dotyczą zarówno duchownych, jak i katolików świeckich²⁵. Według Dokumentu roboczego dla Etapu Kontynentalnego „Rozszerz przestrzeń twego namiotu” (Iz 54,2) klerikalizm jest formą „duchowego ubożenia, pozbawienia prawdziwych dóbr posługi święceń” oraz kulturą, „która izoluje duchownych i szkodzi świeckim”. Rodzi on oddzielenie od „żywego doświadczenia Boga i niszczy relacje braterskie, wytwarzając sztywność, przywiązanie do władzy w znaczeniu prawnym i sprawowanie władzy, która jest raczej władzą niż służbą”²⁶.

Nie sprzyja odpowiedzialności i współpracy styl kontaktów pasterza z wiernymi, który często charakteryzuje dystans, oderwanie od rzeczywistości, brak komunikacji i chęci podjęcia jakiegokolwiek współpracy oraz podkreślanie dominującej roli księdza. Z kolei po stronie katolików świeckich nierzadko obserwuje się wygodną bierność, przyzwyczajenie do braku zaangażowania i poczucia odpowiedzialności za wspólnotę Kościoła, brak odpowiedniej formacji do podjęcia właściwych sobie zadań. Nierzadko polskich parafian charakteryzuje konsumpcyjno-usługowe podejście do parafii, w którym nie ma miejsca na wspólną troskę o jej wzrastanie, a zamiast tego rodzi się oczekiwanie sprawnego, szybkiego i pozbawionego większych wymogów zrealizowania własnych spraw i oczekiwań. A stąd już niedaleko do traktowania parafii, a nawet całego duszpasterstwa, jako punktu usługowego²⁷.

²⁴ Zob. T. Wielebski, *Droga synodalna wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, „Ateneum Kapłańskie” 177(2021), z. 3, s. 543.

²⁵ „W konsultacjach synodalnych podkreślano głęboko zakorzeniony i rozpowszechniony klerikalizm, za który odpowiedzialni są nie tylko prezbiterzy, ale i świeccy wzmocniający takie postawy wśród księży”, *Synod 2021–2023...*, s. 15; zob. M. Łysek, *Nerki Kościoła. Kilka obrazów podsumowujących synod o synodalności*, <https://deon.pl/wiara/wiara-i-spolnoczenstwo/nerki-kosciola-kilka-obrazow-podsumowujacych-synod-o-synodalnosci.2243396> (dostęp: 20.11.2023).

²⁶ *Dokument roboczy dla Etapu Kontynentalnego „Rozszerz przestrzeń twego namiotu” (Iz 54,2)*, nr 58, <https://synod.org.pl/dokument-roboczy-dla-etapu-kontynentalnego-synodu-o-synodalnosci/> (dostęp: 20.11.2023).

²⁷ Zob. M. Fiałkowski, *Współpraca duchownych i świeckich*, s. 140–146; D. Lipiec, *Problemy we współpracy duchowieństwa i laikatu*, „Roczniki Teologiczne” 50(2003), z. 6, s. 231–245.

Zaangażowanie w misję Kościoła

Kościół jest misyjny i nie może być wygodnym kokonem lub przestrzenią, która układa się po swojemu. Istnieje dziś jakieś napięcie między zamknięciem się we własnej wspólnotcie a potrzebą wyruszenia na misję. Kardynał Grzegorz Ryś podkreśla, że „Kościół jest dla misji, a nie dla siebie. Nic papieża bardziej nie oburza niż obraz Kościoła, który dba o siebie, odwołuje się do siebie i zabezpiecza siebie, zaprzeczając sobie. Kościół z definicji jest posłany”²⁸.

Dziś, a właściwie w każdym czasie, istnieje pilna potrzeba Kościoła odważnie wychodzącego do współczesnego świata, obecnego na areopagach kultury, polityki, problemów społecznych, podziałów, konfliktów itd. Wymaga to nie tylko odwagi wyjścia z bezpiecznej przestrzeni, ale także odwagi w poszukiwaniu nowych środków duszpasterskich, z czym wiąże się rezygnacja z dawnych, często dziś już nieskutecznych i nieadekwatnych wobec przemian współczesnego świata. Ponieważ realizacja duszpasterstwa jest uwarunkowana czasem, miejscem, kulturą itd., dlatego nie ma duszpasterstwa uniwersalnego i na wszystkie czasy, ale duszpasterstwo przystosowane do określonych warunków miejsca i czasu. Zatem w każdej epoce duszpasterstwo ma wiele problemów i otwartych pytań²⁹. Jan Paweł II pisał: „W ramach wyznaczonych przez uniwersalne i niepodważalne zasady jedyny program Ewangelii musi się nadal ucieleśniać [...] w historycznej rzeczywistości każdej wspólnoty kościelnej”³⁰. Tomáš Halík uważa, że istnieje dziś potrzeba pokornej kenotycznej eklezjologii – nie możemy się bać „śmierci” niektórych form działania Kościoła³¹.

²⁸ Kard. Grzegorz Ryś: *Kościół musi być synodalny, bo inaczej nie wypełni swej misji*, <https://www.ekai.pl/kard-grzegorz-rys-kosciol-musi-byc-synodalny-bo-inaczej-nie-wypelni-swej-misji/> (dostęp: 20.11.2023).

²⁹ R. Kamiński, *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, Lublin 1997, s. 9–10.

³⁰ Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte” Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, duchowieństwa i wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu roku 2000*, Wrocław 2001, nr 29.

³¹ „Nowa ewangelizacja i synodalna przemiana Kościoła i świata to proces, w którym musimy nauczyć się czcić Boga w nowy i głębszy sposób – w Duchu i w prawdzie. Nie możemy obawiać się, że niektóre formy Kościoła umierają: «Jeśli ziarno pszenicy wpadłszy w ziemię nie obumrze, zostanie tylko samo, ale jeżeli obumrze, przynosi plon obfity» (J 12,24). Nie możemy szukać Żywych wśród umarłych. W każdej kolejnej epoce historii Kościoła musimy ćwiczyć sztukę duchowego rozeznania, odróżniając w drzewie Kościoła gałęzie żywe od tych, które są suche i martwe. Triumfalizm, kult martwego Boga, musi zostać zastąpiony przez pokorną kenotyczną eklezjologię. Życie Kościoła polega na uczestniczeniu w paradoksie Paschy: chwili dawania siebie i samotranscendencji, przemiany śmierci w zmartwychwstanie i nowe życie”, T. Halík, *Duchowe wprowadzenie do Zgromadzenia*, <https://synod.org.pl/dokumenty-w-polskiej-wersji-jezykowej-zgromadzenia-synodalnego-w-pradze/> (dostęp: 20.11.2023).

Jak czytamy w ogólnopolskiej syntezie, dla wielu katolików w Polsce ewangelizacja jest słabo rozpoznawana, trudna i odległa. Może to być wynikiem słabej formacji oraz niewielkiego poczucia wspólnoty w parafiach. A przecież przede wszystkim ewangelizuje wspólnota, Kościół jako wspólnota. Wydaje się, że katolicy w Polsce boją się ewangelizować, a nawet wartościowe ruchy i wspólnoty działające na terenie parafii nie zawsze przygotowują swoich członków do bycia głosicielami Ewangelii. Nie zawsze także pokazują i objaśniają kerygmat i nie wszystkie uczą jak dzielić się swoją wiarą. Ruchy czasami stają się hermetycznymi środowiskami, żyjącymi dla siebie w ciasnych ramach własnej formacji („silosy duchowości”). Częściej gromadzą się na modlitwie, rzadziej na wspólnym działaniu ewangelizacyjnym³².

Instrumentum laboris na pierwszą sesję omawianego Synodu przypomina, że Kościół synodalny opiera się na uznaniu godność wynikającej z chrztu. Czyni on z ochrzczonych synów i córki Boże, braci i siostry Chrystusa oraz członków wspólnoty Kościoła, w których mieszka Duch Święty. Wszyscy są posłani do wypełniania wspólnej misji głoszenia Ewangelii po całej ziemi. „Chrzest stwarza zatem prawdziwą współodpowiedzialność członków Kościoła, która przejawia się w uczestnictwie wszystkich, z charyzmatami każdego z nich, w misji i budowaniu wspólnoty kościelnej (...). Komunia i misja karmią się wspólnym uczestnictwem w Eucharystii, która czyni Kościół ciałem «zespalanym i utrzymanym w łączności» (Ef 4,16) w Chrystusie, zdolnym do wspólnego kroczenia ku Królestwu”³³.

Zdaniem kard. Grzegorza Rysia „synodalność oznacza wspólnotę otwartą na ewangelizację i misję, a klerykalizm oznacza zabezpieczanie własnych wpływów i władzy. I to są dwie różne koncepcje Kościoła. Ta pierwsza jest ewangeliczna, a druga jest – w najlepszym wypadku – zdroworozsądkowa i «światowa»”³⁴.

Ogólnopolska synteza Synodu o synodalności oddaje tylko pewne nastroje wśród katolików świeckich i innych obserwatorów Kościoła. Przy wszystkich jej słabościach warto ją chyba potraktować jako wyraz troski o Kościół, nie zawsze sprawiedliwej, ale wyrażającej przynajmniej zainteresowanie sprawami Kościoła, jego kondycją i misją. Domaga się ona bardziej niż polemiki, pokornego rachunku sumienia i podjęcia adekwatnych działań.

Szczególnie interesujące wydaje się spojrzenie katolików świeckich na budowanie wspólnoty Kościoła, niełatwe kwestie związane z wzięciem za nią odpowiedzialności oraz zaangażowanie wierzących w misję Kościoła. Wyrażane opinie wydają

³² *Synod 2021–2023*, s. 9, 23–24.

³³ *Instrumentum laboris*, A1, 20.

³⁴ Kard. Grzegorz Ryś: *Kościół musi być synodalny*, <https://www.ekai.pl/kard-grzegorz-ryskosciol-musi-byc-synodalny-bo-inaczej-nie-wypelni-swej-misji/> (dostęp: 20.11.2023).

się uwzględniać potrzebę aktywności wszystkich w Kościele, są także krytyczne zarówno wobec świeckich, jak i duchownych. Można je także odczytać jako pilne zadania, które stoją przed Kościołem w Polsce. Odślaniają one nie zawsze uświadomiane problemy i wyzwania, które wymagają wspólnego działania, poprzedzonego spotkaniem i szczerą rozmową. Wszędzie tam, gdzie słucha się z uwagą, można się uczyć od siebie nawzajem, doceniając dary innych, niosąc sobie wzajemną pomoc i podejmując wspólne decyzje. Synod jest właśnie pomyślany jako przestrzeń budowania nowych i głębszych relacji, uczenia się od siebie nawzajem, budowania mostów i przywracania entuzjazmu na rzecz wspólnej misji Kościoła.

Bibliografia

- Co oznacza logo Synodu o Synodalności?*, <https://misyjne.pl/co-oznacza-logo-synodu-o-synodalnosci/> (dostęp: 20.11.2023).
- Dokument przygotowawczy XVI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów. Ku Kościołowi synodalnemu: komunია, uczestnictwo i misja*, https://www.synod.va/content/dam/synod/common/preparatory-document/word_pdf/pol_prepa_sp.pdf (dostęp: 20.11.2023).
- Dokument roboczy dla Etapu Kontynentalnego „Rozszerz przestrzeń twego namiotu” (Iz 54, 2), nr 58*, <https://synod.org.pl/dokument-roboczy-dla-etapu-kontynentalnego-synodu-o-synodalnosci/> (dostęp: 20.11.2023).
- Fiałkowski M., *Katolicy świeccy w Kościele. Na marginesie ogólnopolskiej syntezy Synodu o synodalności*, [w:] *Homo viator. Człowiek – duszpasterstwo – Kościół. Od pielgrzymki do ekologii*, red. J. Brusilo, Kraków 2022, s. 507–516.
- Fiałkowski M., *Opinia o stanie współpracy duchownych ze świeckimi*, [w:] *W czterdziestolecie Soboru Watykańskiego II. Refleksja Wydziału Teologii KUL*, red. A. Czaja, L. Górka, J. Pałucki, Lublin 2007, s. 95–203.
- Fiałkowski M., *Współpraca duchownych i świeckich w Kościele w kontekście procesu synodalnego*, „*Studia Pastoralne*” 18(2022), s. 136–147.
- Franciszek, *Konstytucja apostolska „Episcopalis communio” o Synodzie Biskupów*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (dostęp: 20.11.2023).
- Franciszek, *Przemówienie podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów (17 października 2015 roku)*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/synodalnosc_17102015.html (dostęp: 20.11.2023).
- Halik T., *Duchowe wprowadzenie do Zgromadzenia*, <https://synod.org.pl/dokumenty-w-polskiej-wersji-jezykowej-zgromadzenia-synodalnego-w-pradze/> (dostęp: 20.11.2023).

- Instrumentum laboris na pierwszą sesję (październik 2023)*, https://www.synod.va/content/dam/synod/common/phases/universal-stage/il/POL_INSTRUMENTUM-LABORIS.pdf (dostęp: 20.11.2023).
- Jan Paweł II, *List apostolski „Novo millennio ineunte” Ojca Świętego Jana Pawła II do biskupów, duchowieństwa i wiernych na zakończenie Wielkiego Jubileuszu roku 2000*, Wrocław 2001.
- Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele „Christifideles laici”, [w:] Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. S. Małyśiak, t. 1, Kraków 1996, s. 269–377.
- Kamiński R., *Duszpasterstwo w społeczeństwie pluralistycznym*, Lublin 1997.
- Kard. Grzegorz Rys: *Kościół musi być synodalny, bo inaczej nie wypełni swej misji*, <https://www.ekai.pl/kard-grzegorz-rys-kosciol-musi-byc-synodalny-bo-inaczej-nie-wypelni-swej-misji/> (dostęp: 20.11.2023).
- Lipiec D., *Problemy we współpracy duchowieństwa i laikatu*, „Roczniki Teologiczne” 50(2003), z. 6, s. 231–245.
- Łysek M., *Nerki Kościoła. Kilka obrazów podsumowujących synod o synodalności*, <https://deon.pl/wiara/wiara-i-spolescenstwo/nerki-kosciola-kilka-obrazow-podsumowujacych-synod-o-synodalnosci,2243396> (dostęp: 20.11.2023).
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, Kraków 2021.
- O co chodzi w nowej formule Synodu Biskupów?*, <https://www.ekai.pl/o-co-chodzi-w-nowej-formule-synodu-biskupow/> (dostęp: 20.11.2023).
- Proces Ułatwiania Konsultacji Synodalnych*, <https://synod.org.pl/docs/materialy-dotyczace-synodu/broszury-dokumentacje-prezentacje-pomocne-przy-organizowaniu-spotkan-synodalnych-w-parafiach-wspolnotach-zakonnych-i-innych-wspolnotach/proces-ulatwiania-konsultacji-synodalnych-broszura-po-polsku-tlumaczenie-automatyczne-po-angielsku-pdf/> (dostęp: 20.11.2023).
- Przygoda W., *Realizacja apostołatu społecznego świeckich w dzisiejszej Polsce*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne” 1(2009), s. 19–34.
- Rozpoczyna się pierwsza sesja zgromadzenia Synodu Biskupów 2021–2024*, <https://www.ekai.pl/rozpoczyna-sie-pierwsza-sesja-zgromadzenia-synodu-biskupow-2021-2024/> (dostęp: 20.11.2023).
- Słowo wstępne bp. Andrzeja Czał, przewodniczącego Komisji Duszpasterstwa KEP*, <https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/11/Wierz%C4%99-w-Ko%C5%9Bci-%C3%B3%C5%82-Chrystusowy-wst%C4%99p-i-za%C5%82o%C5%BCenia.pdf> (dostęp: 20.11.2023).
- Synod 2021–2023. Synteza krajowa*, oprac. K. Kazimierska, M. Jewdokimow, W. Sadłoń, L. Organek, koordynacja abp A.J. Galbas, https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2022/08/Synteza_SYNOD_2021_2023.pdf (dostęp: 20.11.2023).
- Synodalność tematem nowego Programu Duszpasterskiego Kościoła w Polsce 2023/2024*, <https://episkopat.pl/synodalnosc-tematem-nowego-programu-duszpasterskiego-kosciola-w-polsce-2023-2024/> (dostęp: 20.11.2023).
- Synteza ogólnopolska: Synod wskazuje na potrzebę uczenia się wspólnego wędrowania, aby budować wspólnotę Kościoła*, <https://episkopat.pl/synteza-ogolnopolska->

- synod-wskazuje-na-potrzebe-uczenia-sie-wspolnego-wedrowania-aby-budowac-wspolnote-kosciola/ (20.11.2023).
- Tutak M.J., Wielebski T., *Ku Kościołowi synodalnemu w Polsce. Komunia – Uczestnictwo – Misja*, [w:] *Synodalność wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, red. M.J. Tutak, T. Wielebski, Warszawa 2023, s. 265–311.
- Vademecum Synodu o synodalności*, <https://episkopat.pl/vademecum-synodu-o-synodalnosci-tekst/> (dostęp: 20.11.2023).
- Wielebski T., *Droga synodalna wyzwaniem dla Kościoła w Polsce*, „Ateneum Kapłańskie” 177(2021), z. 3, s. 533–549.

Dr hab. Marek Fiałkowski OFMConv, kierownik Katedry Teologii Pastoralnej w Instytucie Nauk Teologicznych KUL; adres do korespondencji: Aleje Racławickie 14, 20–950 Lublin; e-mail: marek.fialkowski@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4850-7420>.